

LIETUVOS RESPUBLIKOS VERTYBINIŲ POPIERIŲ KOMISIJA

IŠAIŠKINIMAS

DĖL KLIENTŲ IR NUOSAVŲ LĖŠŲ TINKAMO ATSKYRIMO BEI DĖL GALIMYBĖS ATIDARYTI BENDRAŠIAS SĄSKAITAS SAVO VARDU, BET KLIENTŲ NAUDAI (ANGL. OMNIBUS ACCOUNT)

2010-04-01 Nr. 13K-2

Vertybinių popierių komisija (toliau – Komisija), vadovaudamasi Finansinių priemonių rinkų įstatymo (toliau – FPRĮ) 71 str. 2 d. 2 p., taip pat atsižvelgdama į rinkos dalyvių paklausimus, Komisijos patikrinimų rezultatus bei auditorių pateikiamas nuomones, teikia FPRĮ 13 str. 7 ir 8 d. tinkamo įgyvendinimo ir galimybės Lietuvoje registruotiems sąskaitų tvarkytojams atidaryti sąskaitas savo vardu, bet klientų naudai išaiškinimą.

I. DĖL FPRĮ 13 STR. 7 IR 8 D. TINKAMO ĮGYVENDINIMO

Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2004/39/EB (toliau – MiFID) 13 str. 7 ir 8 d. investicinėms įmonėms, saugančioms klientams priklausančias finansines priemones ir (ar) pinigines lėšas, nustato bendrą pareigą imtis priemonių, užtikrinančių klientų nuosavybės teisės apsaugą ir užkertančių kelią neteisėtam naudojimuisi klientams priklausančiu turto. Europos Komisijos Direktyvos 2006/73/EC, įgyvendinančios MiFID, 3 skyrius nustato detalius reikalavimus kaip turi būti laikomasi minėtų MiFID straipsnių. Lietuvos Respublikoje minėtos šių direktyvų nuostatos perkeltos į FPRĮ ir Finansų maklerio įmonių veiklos organizavimo taisykles, patvirtintas Komisijos 2007 m. gegužės 17 d. nutarimu Nr. 1K-17 (toliau šioje dalyje – Taisyklės).

FPRĮ 13 str. 7 d. finansų maklerio įmonei, saugančiai klientams priklausančias *finansines priemones*, nustato pareigą imtis priemonių, užtikrinančių klientų nuosavybės teisės apsaugą, ypač finansų maklerio įmonės nemokumo atveju, taip pat pareigą atskirai įtraukti į apskaitą savo ir kiekvieno kliento finansines priemones bei draudimą finansų maklerio įmonei naudotis klientui priklausančiomis finansinėmis priemonėmis, jei nėra gautas aiškiai išreikštas kliento sutikimas. Atitinkamai FPRĮ 13 str. 8 d. finansų maklerio įmonei, saugančiai klientams priklausančias *pinigines lėšas*, nustato pareigą imtis priemonių, užtikrinančių klientų nuosavybės teisės apsaugą ir užkertančių kelią neteisėtam naudojimuisi klientams priklausančiomis pinigėmis lėšomis, taip pat pareigą klientų pinigines lėšas kredito įstaigoje laikyti patikėjimo pagrindais atskirai nuo nuosavų lėšų.

Minėtas FPRĮ nuostatas detalizuoja Taisyklių X, XI, XII, XIII skyriai. Taisyklių 52 p. nustato, kokias pagrindines pareigas finansų maklerio įmonė, sauganti klientų finansines priemones ir pinigines lėšas, turi atlikti, kad klientų turtas būtų tinkamai atskirtas nuo įmonės turto. Tai:

- (i) užtikrinti, kad bet kuriuo metu ir nedelsiant kliento turtą būtų galima atskirti nuo kitų klientų turto ir nuo įmonės turto;
- (ii) saugoti duomenis ir sąskaitas tvarkyti taip, kad būtų užtikrintas duomenų ir sąskaitų tikslumas, kad jie atitiktų saugomas klientų finansines priemones ir pinigines lėšas;
- (iii) reguliariai tikrinti įmonės vidaus sąskaitas ir duomenis su trečiųjų asmenų, pas kuriuos yra laikomas klientų turtas, sąskaitomis ir duomenimis;

(iv) imtis reikiamų organizacinių priemonių, skirtų sumažinti klientų turto ar su klientų turto siejamų teisių praradimo ar sumažėjimo rizikai, kuri gali kilti dėl neteisėto klientų turto naudojimo, sukčiavimo, netinkamo administravimo, nepakankamo duomenų saugojimo ar kitokio aplaidumo;

(v) kita.

Pasaulio finansų rinkas sukūrė neramumai dar kartą parodė finansų įstaigose esančio klientų turto tinkamos apsaugos ir galimybes be trukdžių jį gražinti klientui finansų įstaigos bankroto ar kitais atvejais svarbą. Reikalavimas atskirti klientų turtą nuo įmonės nuosavo turto – tai pagrindinė priemonė, skirta klientų (investuotojų) piniginių lėšų ir (ar) finansinių priemonių apsaugai. Sąskaitas klientų piniginiams lėšoms laikyti įmonė atidaro kredito įstaigoje patikėjimo teisės pagrindais. Tokių sąskaitų tikslas – apsaugoti klientų lėšas (investicijas) nuo galimos įvairių rūšių rizikos (ypač nuo nemokumo), kurią gali patirti įmonė, neleidžiant jai naudotis tokiomis lėšomis vykdant savo veiklą, pvz., jei įmonės nuosavų lėšų sąskaitose nepakanka pinigų savo įsipareigojimams vykdyti, ji (ar jos bankas) klientų lėšų, esančių patikėjimo teise atidarytose sąskaitose, naudoti negali.

Išanalizavusi Lietuvos Respublikos teisės aktus, užsienio šalių (Didžioji Britanija, Airija, Švedija, Latvija) praktiką bei kitą informaciją, susijusią su klientų turto atskyrimu ir finansinių priemonių bei piniginių lėšų apskaita, Komisija daro išvadą, kad finansų maklerio įmonės ir kredito įstaigos, saugančios klientų (investuotojų) pinigines lėšas, skirtas investavimui, ir (ar) finansines priemones, privalo nuolat užtikrinti klientų turto atskirumą taip, kad bet kuriuo metu ir nedelsiant kliento turtą būtų galima atskirti nuo kitų klientų turto ir nuo įmonės turto, t. y. klientų turtas po kiekvienos operacijos turi būti nedelsiant, t. y. kaip įmanoma greičiau, bet ne vėliau kaip po kiekvienos apskaitos dienos, atskiriamas nuo įmonės nuosavo turto (įskaitant įmonei klientų mokamus komisinius ir (ar) kitus mokėjimus).

Vadovaujantis Finansų maklerio įmonių licencijų išdavimo taisyklių, patvirtintų Komisijos 2007 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 1K-32, 13.12.8 p., finansų maklerio įmonė turi būti parengusi priemones ir procedūras, skirtas klientų turto saugumui užtikrinti, klientų turto sumažėjimo ar netekimo rizikai užkirsti. Taigi, įmonės savo vidaus dokumentuose turi nustatyti klientų turto atskirumo principo įgyvendinimo tvarką ir procedūras ir jų laikytis. Vykdydamos minėtus reikalavimus, įmonės taip pat privalo laikytis finansinių priemonių ir piniginių lėšų apskaitą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų.

Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad įmonės turi užtikrinti, jog jų išorės auditoriai ne rečiau kaip kartą per metus praneštų Komisijai (Taisyklių 68 p.) kaip įmonė laikosi FPRĮ 13 str. 7 ir 8 d. ir Taisyklių 52-67 p. nustatytų reikalavimų.

II. DĖL GALIMYBĖS LIETUVOJE REGISTRUOTIEMS SĄSKAITŲ TVARKYTOJAMS ATIDARYTI SĄSKAITAS SAVO VARDU KLIENTŲ NAUDAI

Komisija, sistemiškai išanalizavusi Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktus, t. y. MiFID ir 2006 m. rugpjūčio 10 d. Europos Komisijos Reglamento (EB) Nr. 1287/2006 nuostatas, taip pat Lietuvos teisės aktus ir vadovaudamasi teleologiniu teisės aiškinimo metodu, mano, kad nei ES, nei Lietuvos teisės aktai nenustato draudimo Lietuvoje registruotoms finansų maklerio įmonėms ir licencijuotoms kredito įstaigoms, turinčioms teisę atidaryti ir tvarkyti asmenines finansinių priemonių sąskaitas (toliau – sąskaitų tvarkytojai), atidaryti sąskaitas savo vardu pas kitą Lietuvoje registruotą sąskaitų tvarkytoją nurodant, kad jie veikia kaip sąskaitų tvarkytojai ir kad sąskaita yra atidaryta jų klientų naudai (angl. *omnibus account*). Komisija atkreipia dėmesį į toliau išdėstytus reikalavimus, kurių privaloma laikytis tokiais atvejais.

FPRĮ 64 str. 1 d. nustato: „Finansinės priemonės fiksuojamos įrašais asmeninėse finansinių priemonių sąskaitose, tvarkomose Finansinių priemonių ir jų apyvartos apskaitos taisyklių nustatyta tvarka“. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 41 str. 1 d. taip pat įtvirtinta aiški nuostata, pagal kurią bendrovės

nematerialios akcijos yra fiksuojamos įrašais akcininkų asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose, o pagal to paties įstatymo 40 str. 9 d. nematerialios akcijos savininkas (akcininkas) yra asmuo, kurio vardu atidaryta asmeninė vertybinių popierių sąskaita <...>. Finansinių priemonių ir jų apyvartos apskaitos taisyklių, patvirtintų 2007 m. gruodžio 28 d. Komisijos nutarimu Nr. 1K-34 (toliau – šioje dalyje Taisyklės), 11.2.2 p. įtvirtinta norma, kad finansinių priemonių įrašai asmeninėse finansinių priemonių sąskaitose yra laikomi savininko nuosavybės teisės įrodymu. Tų pačių Taisyklių 9.5 p. įtvirtintas sąskaitų tvarkymo skaidrumo principas, kuriuo vadovaujantis įrašai sąskaitų tvarkytojų apskaitoje turi aiškiai identifikuoti finansinių priemonių savininkus bei jų vardu atidarytose asmeninėse sąskaitose apskaitomas finansines priemones.

Sistemiškai analizuojant pirmiau išvardintas nuostatas, akivaizdu, kad FPRĮ 64 str. 1 d. yra nustatyta bendroji pareiga – asmenines sąskaitas atidaryti finansinių priemonių savininkų vardu. Tuo tarpu Lietuvos Respublikoje registruotas sąskaitų tvarkytojas, atidarantis sąskaitą pas kitą sąskaitų tvarkytoją savo vardu, ir nurodęs, kad ji atidaryta klientų naudai, nėra atleidžiamas nuo pareigos fiksuoti finansines priemones įrašais asmeninėse finansinių priemonių sąskaitose. Šią sąskaitų tvarkytojų pareigą įtvirtinanti norma yra imperatyvi ir nekvestionuojama, kadangi tik įrašų asmeninėse sąskaitose padarymas užtikrina tinkamą šių priemonių savininko nuosavybės teisės realizavimą.

Taisyklių 57 p. reglamentuoja užsienyje išleistų finansinių priemonių apskaitą, kai jas įgyja Lietuvos Respublikoje registruotas sąskaitų tvarkytojas savo vardu, bet kliento sąskaita. Taisyklių 57.1 p. įtvirtinta, kad kai sąskaitų tvarkytojas savo vardu, bet kliento sąskaita įgyja užsienyje išleistų finansinių priemonių, jis nedelsdamas (gavęs pirminį dokumentą-išrašą, pranešimą ir pan., patvirtinantį tokių finansinių priemonių įsigijimą) privalo atidaryti asmeninę šių finansinių priemonių sąskaitą jų savininko vardu ir padaryti joje bei kitose sąskaitose reikiamus įrašus. Tokia finansinių priemonių apskaitos analogija taikoma ir pirmiau aptartu atveju.

Pabrėžtina, kad Lietuvos Respublikoje registruotas sąskaitų tvarkytojas, atidarydamas asmeninę sąskaitą savo vardu klientų naudai pas kitą sąskaitų tvarkytoją, bet kuriuo atveju privalo užtikrinti, kad būtų laikomasi finansinių priemonių apskaitos principų ir finansinės priemonės, priklausančios klientams nuosavybės teise, būtų tinkamai fiksuojamos įrašais klientų asmeninėse finansinių priemonių sąskaitose.

Komisijos pirmininkas

Vilius Šapoka